

desmanar, desmenar, comanar, comanar-se a Déu, comandar, acomanar, encomanar, encomanadis, recomanar, recomanació, recomendació, recomanable, recomanador, recomanatori, recomanament, comanador, comanadora, comanadoria, comandament, comandant, comandància, comandació, comanda, encomanda, comandatari, comanditari, comandita, demanar, demanar de, demanar de noves, demanar de consell, demanar de ben estar, demanda, demandar, demandant, demanat, demanador, demanaire, demanadissa, demana (n. 2).

Manar 'rajar', V. *emanar* *Manassa, manassada, manassejar, manat*, V. *mà* *Manat*, V. *manar*

MANATÍ, del cast. *manatí* d'origen caribe (DCEC).

MANC o MANCO, del ll. MANCUS 'manc', 'csguerat (de qualsevol part del cos)', 'mancat, incomplet'. □ 1.ª doc.: c. 1372.

«Manca per manxola», Aversó, *Torcimany*, 176.13, i ja *manch* en el Dicc. de Rims de JMarc (1132). «Per Déu a mi - solament yo no planc / --- / car per honor - yo-m sec en pus alt banc. / Amor, amor, - vostre poder és *manc*, / o de sens grat - ésser podeu reptat: / qual d'aquests noms - voleu en vós posat, / de qualsevol costat jaheu en fanc», Ausiàs, LXXXIV, 8a; «l'asna aquella / --- / àsens, rocins, / quants hi anaven, / la cavalcaven / com a publica: / venc la inica / coxa e *manca*, / per dolor d'anca / e fals quarter, / sens tra-giner / ---», JRoig (*Spill*, 13159). Després ja apareix en la forma vulgar moderna «manco de mans: mancus, -a, -um», Busa-Nebr. 1507. Avui és la forma *manco* la que és general en tots els parlars del Continent, des de l'extrem Sud fins a Bna. i el capdamunt dels Pirineus (*mánko* Cardós i Vall Ferrera, 1932-4).

MANCUS passà, amb caràcter més o menys durador, a totes les llengües rom. d'Occident: en oc. ant. apareix ja en un trobador clàssic del S. XII, Giraut de Bornelh: «Tal m'avetz tornat, c' a lucha / no-m defendria d'un *manc*» (*Grundris*, 242, 36; II, 6). També es va transmetre a alguna llengua no romànica veïna: basc ronc. *mainku*, guip. i anav. *maingi*, anav., nav. *maingu* 'coix', que ja apareix en el baix-navarrès Leicarraga l'any 1571 (Mitzelena, *FonHivca.*, 160); però també guip. i bisc. *mangu* «entumecido», anav., bnv., lab., sul. *maingu* «cojo» i «manco» (d'on les velles formacions diminutives *txainkü*, *txainkuru* en parlars bc-francesos, id., id., 188); així mateix neerl. *mank* 'coix'.

En francès el resultat fonètic de MANCUS/MANCA havia estat *manç/manche*: d'aquest es formà un diminutiu-hipocorístic *manchette*; i, en tornar-se *manc* un mot inservible per l'ambigüetat a què conduí la ulterior pronúncia *mā* de l'antic *manc*, aquest fou substituït pel *manchot* que extragueren d'aquell. És clar que res a veure no pot tenir amb aquests fets tan peculiars francesos, i ben diferents, la forma catalana *manxol*.

Aquest és estrictament balear.¹ És infundat que sigui també cat. or., com diu *AlcM*; no l'hi he sentit mai, ni l'hi ha usat mai ningú (si no és algun mania-

tic purista, d'aquells que tenen la fòbia de la -o, i volen que es digui *orb* per *cec*, -go; *morè*; *mottle* etc.). Tan poc conegut és (no ja usat), fins entre els barcelonins més entesos, que en imprimir l'obra de Turmeda, els acurats dirigents de la millor col·lecció de clàssics catalans, hi posaren *manxol* [!]. Quedi això, doncs, definitivament aclarit.

Fa impressió, però, veure que ja l'usava un mallorquí eminent de fi S. XIV: «Per tu no sia menyspreat / contret, *manxol* ni afollat: / mas loa Déus qui t'ha guardat / de semblant cosa», Turmeda (*Bons Amon.*, 153); i ja hem vist que Ll. d'Aversó per aquells anys, volent aclarir, en un mot, el significat de la forma adjectiva *manca* i el de la verbal *manca*, glossa l'una «per *manxola*» i l'altra «per *fallir*»; Aversó no era ignorant de les coses mallorquines i ja devia haver llegit l'obra de Turmeda o oïda a l'autor. És així mateix menorquí: «L'amo de Son Fabiol / tres missatges mantenía: / un de coix, s'altre, *manxol*, / s'altre menjant se dormia» (Camps Merc., *Folk. Men.* I, 145, ço que ens recorda l'apòleg dels dos coixos en el *Libro de Buen Amor*). La gent de les Illes n'amplia molt l'ús: en primer lloc ho diuen del braç o altre membre paràlitzat —Anna Moll ens deia, el 1955, que a causa d'un accident, el seu il·lustre pare havia «tingut el braç *māxšql* una pila de dies»: a penes el podia bellugar — i en general 'defectuós, espatllat': la gent de Madrid vol «considerar viciós i *manxol* tot lo que no s'acomoda a la llengua castellana», *AMAlcover* (*BDLC* I, 156).

Ja el registraren FebrCard. («*manxol*: manco, *manchot*) i el *DFgra.* (*manxol* i *manco*). N'hi ha certament una dada encara més antiga: «unum mulum *manxol*», en un doc. ross. de 1349 (*InuLC*), mot, però, desconegut fins al més erudit dels rossellonesos: car Àlart imagina que es tracti del modern *matxo* 'mul'; i certament mallorquinisme allà, com d'altres resultants de l'actiu comerç entre els dos ports de sobirania mallorquina, Sóller i Cotlliure, on ja n'hem constatat d'altres (veg. *CONTIER* etc.); en aquest cas encara ens ho expliquem més, coneixent el gran tràfic de muls i guarans entre Mallorca i els Pirineus, que he documentat ací (*burrins*, s. v. *BURRO*, vol. II, 345) en documents sollerics dels Ss. XVI-XVII; i en fets de la tradició comarcal moderna. Aquest *manxol*, per tant, resulta ser també mallorquí.

Impossible acceptar, doncs, la indicació de Spitzer (*LexikK*, 93, tot i que l'haig acollida el *REW*, 5285 i fins *AlcM*) que *manxol* sigui manllevat del fr. *manchot*. Que un mot d'aquesta naturalesa, i estrictament mallorquí-menorquí dins el català, sigui un manlleu del francès, és una idea evidentment desencaminada: i, per si fos poc, documentat a França només des del S. xv, cent anys després que a Mallorca, com una innovació tan secundària i evidentment recent, i amb -ot, -otte i no pas -ol, -ola. Però essent només balear és clar que aquí hem de tenir un mossarabisme.

Degué ser un de tants derivats personalitzadors del llatí vulgar, tal com *infantio*, -onis, *scorpio*, *piscio* (> fr. *poisson*, oc. *peisson*, ross. ant. *peixó*), *muscio*, *excurtio* (> *escurçó*), *morio*, fr. *nourrisson*, *BURRIONE*,